

ДО: Министъра на Околната Среда и Водите
Борислав Сандов

ВЪЗРАЖЕНИЕ

Относно: План за действие за опазване на Поточния рак
Austropotamobius torrentium

Подател: Сдружение „Балканка”, гр. София, ул.Александър Малинов №87
Чрез своя представител: Димитър Йорданов Куманов
Адрес за кореспонденция: София, ж.к.Стрелбище, бл.8, вх.Д, ап.87
Тел.0887 931 241 dkoumanov@abv.bg

Уважаеми г-н Сандов,

Във връзка публикуван на сайта на МОСВ План за Действие за опазване на Поточния рак *Austropotamobius torrentium*, Ви уведомяваме, че възразяваме най-категорично срещу утвърждаването на процесния план за действие. Същият намираме за непълен, нецелесъобразен и с крайно недостатъчно мерки за опазване на вида. Ето защо предлагаме на Вашето внимание потвърждение на тези наши наблюдения и се надяваме самият план да не бъде утвърден в сегашния му вид, тъй като се налага съществена преработка.

Ще Ви запознаем само с четири най-важни проблема, градиращи по степен на важност спрямо останалите неточности, непълноти и липси в плана.

И така, мотивите ни да възразяваме са следните:

1. Първи Ключов Проблем - липсва мярка за забрана за изграждане на нови ВЕЦ-ове в рамките на водните тела, в които са налични местообитания на вида. /подчертаваме налични, а не официално регистрирани местообитания, защото това е много важно/

1.1. Негативното влияние на ВЕЦ-овете върху местообитанията и популациите на вида Поточен рак са относително добре описани в раздел IV, точка 2, буква "е" от документа. На стр.38 правилно е отбелязано, че *"вече почти няма поречия, които да не са засегнати от интезивното изграждане на малки ВЕЦ"*

Отбелязано е и че **"Макар че при експлоатацията на такива ВЕЦ е задължително осигуряването на достатъчно оводняване в речния участък между водохващането и централата, често пъти това задължение не се изпълнява."** Като изразяваме пълно съгласие, се налага да добавим, че с много редки изключения, реките между водохващанията и централите на деривационните ВЕЦ-ове при маловодие са сухи като барут, което е несъвместимо с оцеляването на целевия вид, обект на плана за действие.

ИЗВОД: И според самите автори на плана, и според нас, собствениците на ВЕЦ-ове са недобросъвестни и нарушават закона, нанасяйки непоправима щета на

популациите на Поточния рак, без да бъдат наказвани за това съответно на щетите, които нанасят.

1.2. Пак на стр.38 е отбелязан и "барьерният" ефект, като там е потвърдено *"наличието на пресъхнали или много слабо оводнени участъци след водохващанията или налични много големи завирени участъци в задбаражните блата, в които физичните, химичните и хидроморфологичните условия (температура, съдържание на разтворен кислород, концентрация на биогени, състав и структура на дънния субстрат и др.), не отговарят на изискванията на поточния рак."*

За съжаление, барьерният ефект е коментиран само от гледна точка на миграцията, без да е обърнато внимание на блокирането на преноса на седименти, което е основен, ключов проблем, доколкото по-дребната по зърнометричен състав фракция от субстрата /пясъците/ се задържат в задбаражните блата, а под тях биват напълно отмити при високи води и така не може се осъществи необходимият обмен на седименти за благоприятното за вида Поточен рак, естествено състояние на речните корита.

Ето например ефекта на голите камъни под ВЕЦ Сироко на река Бели Вит:

А ето и задръстеното блато зад баража на ВЕЦ Манастирска:

Тук следва да се обърне внимание също така на заявлението на авторите от стр.23 на плана, че ракът:

"Предпочита участъци с каменисто дъно и удобни места за укрития по бреговете (коренища на крайбрежна дървесна растителност) и избягва участъци с тинест или пясъчлив субстрат (Machino & Füreder 2005)."

Вярно, в голи участъци с пясъчно и тинесто дъно няма да го намерите, но според нас е коректно да се уточни, че в тези участъци не е налице дребна и едра каменна фракция и големи камъни, както и дървета с коренища по бреговете. Няма река на света в естествено състояние, където между едрите камъни да няма по дребен дънен субстрат, в който всъщност се развиват ларвите на дребните насекоми, малки охлюви и т.н., с които според самите автори се хранят по-възрастните индивиди /стр.24/. Тоест, най-добрите условия са налице когато естественият дънен субстрат с пясъци, дребни и едри камъни и с коренища по бреговете не е нарушен, както се наблюдава под водохващанията на деривационните ВЕЦ-ове. В потвърждение на този факт, предлагаме на вниманието на авторите следното видео, което показва поточен рак, който се разхожда най-спокойно по пясъчливо-тинесто дъно в района на Петровската река:

<https://www.youtube.com/watch?v=iJ2bU6M8jGY>

Също така, в ниската част на реките, където водите на реките се замърсяват от антропогенни дейности, задръстването на задбаражните блата с токсична тиня е неразрешим, но за сметка на това унищожителен проблем. Често се налага натрупаната тиня да бъде изхвърлена ударно и да ликвидира всичкия останал живот в реката с километри надолу по течението. Случвало се е вече на ВЕЦ Лакатник и на ВЕЦ Царевец на Искъра, както и ВЕЦ Луна на река Ботуня, откъдето е тази снимка на задръстената с тиня река:

1.3. По отношение на хидропикингa се налага да посочим, че този ефект не се проявява само под големите язовири, макар там да е наистина по-брутален. Този ефект се проявява и под малките руслови и деривационни ВЕЦ-ове.

Например, ако един деривационен ВЕЦ е спрял работа за да осигури минималния допустим отток /да не вярваш, но има и два-три такива ВЕЦ-а у нас/ и не изпуска вода под централата, тогава като дойде вода и се пуснат рязко

турбините, раците, които са излезли в маловодието от укритията си, биват отнесени. Същото е и при русловите ВЕЦ-ове, които спират работа при маловодие за поддръжка или за да се вдигне напора в блатото, когато то е източено.

Макар че съществуващите руслови ВЕЦ-ове у нас засега са изградени в участъци, където не е наличен Поточен рак, това не значи, че те не трябва да бъдат забранени там, където го има рака, за да не юрнат да ги строят и там.

Накрая на описанието на въздействието на ВЕЦ-овете се открива следното твърдение, с което изразяваме пълно съгласие:

"Въздействията, свързани с изграждането и експлоатацията на ВЕЦ върху речните екосистеми, имат потенциал за силно изразен кумулативен ефект в съчетание с въздействията от глобалните климатични промени върху местообитанията и популациите на поточния рак в засегнатите речни участъци.

1.4. Във връзка с гореописаните унищожителни въздействия от всички ВЕЦ-ове - малки и големи, руслови, деривационни или нисконапорни, в раздел **VI. Необходими природозащитни действия** на документа се откриват следните поважи мерки и действия, към които прилагаме необходимите коментари:

Дейност 1.1. Приемане на Наредба за екологичния минимум на речните течения

Тук се налага да посочим, че тази дейност би била положителна само ако наредбата би се спазвала. Самите автори ни казват в документа, че често, а всъщност то е почти винаги, собствениците на ВЕЦ-ове не спазват и сега съществуващите прости и елементарни изисквания за минималния допустим отток, така че следва да се приеме за сигурно, че няма да спазват и Методиката /както е по Закона за водите, а не Наредба/ за минималния допустим отток, още повече че се очаква изискванията към минималния отток да бъдат значително завишени с оглед на съвременните познания, включително и заради климатичните промени, и тогава съвсем няма да бъдат спазвани.

Дейност 1.2. Приемане на Наредба за регламентиране на параметрите на зарибяването /има се предвид с риби/.

В зависимост от съдържанието на такава Наредба, мярката би била добра или не толкова. От наша гледна точка, без да се чака такава Наредба, която надали ще се появи някога, още сега, в самия План за действие трябва да се въведе забрана за риболов и зарибяване с недоказан произход на зарибителния материал в защитените територии - национални и природни паркове. Зарибяване в тези територии може да се допуска Само ако е със зарибителен материал от автохтонни популации риби от същия регион със сходен и доказан генетичен произход за региона или за парка.

Дейност 2.1. Включване на изключения от целите за постигане на ПУРБ (2022 – 2027 г.) за водни тела, гарантиращи условия за живот на вида

Тази мярка е абсурдна и показва фундаментално непознаване на материята. Целите за водните тела, определени в ПУРБ, са недопускане влошаването и постигане добро екологично състояние на естествените водни тела, респективно добър екологичен потенциал на СМВТ. Има и такива цели за подобряване на химичното състояние на ПВТ по оределени показатели. Допускането на изключения от тези цели направо е забранено или е строго

ограничено от самия Закон за водите, респективно РДВ на ЕС, като изключенията са регламентирани в чл.156е от ЗВ или чл.4.5 от РДВ. Те се допускат само след провеждането на съответни процедури, които също са регламентирани. Следователно тази дейност трябва да се преформулира така: **Недопускане на изключения за целите в ПУРБ за ВТ, гарантиращи условия за живот на вида при никакви обстоятелства**

От друга страна, ако авторите имат предвид в ПУРБ да се зложат по-високи цели за дадени ВТ - например, постигане на много добро или на отлично екологично състояние /което би ни харесало, стига да е изпълнимо/, то те трябва да формулират по този начин мярката и да отчетат, че това не се третира като изключение по смисъла на ЗВ и на РДВ.

Дейност 2.2. Задължителен мониторинг на вида под и над ВЕЦ и алгоритъм за действие при регистриране на отрицателно влияние в резултат от проучванията в ПУРБ (2022 – 2027 г.)

Не става ясно кой трябва да го осъществява този мониторинг. В духа на действащото законодателство, той трябва да се осъществява от собствениците на ВЕЦ и тогава те ще плащат на експертите, което е абсурдно, защото експертите ще са зависими от заплащането. От друга страна, ако експертите са наистина независими, то инвеститорите ще могат да изпращат персонала да посъбере раци от съседните реки и да ги изсипат под водохващането за постигане на по-добър резултат от мониторинга. Всъщност, така ще е и много по-евтино.

Предвид описаните дотук проблеми в т.1.1 до 1.3, мярката е напълно безсмислена и няма да доведе до какъвто и да било положителен ефект, а само ще вкара инвеститорите в допълнителни, безсмислени разходи. Просто под водохващанията на ВЕЦ-овете у нас раци не се наблюдават и няма нужда от мониторинг на този факт.

Дейност 2.3. Разработване на алгоритъм за действие при регистриране на отрицателно влияние в резултат от проучванията по задължителен мониторинг на вида под и над ВЕЦ, включен като мярка в ПУРБ (2022 – 2027 г.)

Ако изобщо такъв алгоритъм е възможен, то мястото му е Плана за действие, а не в ПУРБ, да не говорим, че за сега изготвяните ПУРБ 2022-2027 вече е невъзможно. Алгоритъмът засега остава неизвестен и това е пречка за приемането на плана за действие. От него няма и смисъл, тъй като у нас няма ВЕЦ, под водохващането на който да е установено наличие на вида, иначе то трябваше задължително да е посочено от авторите поне с един пример! Напротив, на стр.43 самите автори за обективирали впечатленията си, че в НП Рила било немалко поточен рак? Еми как ще има, след като на кота 1900 - 2000 всички води 100% са хванати в разните там деривации или за Белмекен, или за каскада Рила, или за Бели Искър, или за други питейни нужди. 100% всички води са хванати и под водохващанията не тече капка вода при маловодие, а над водохващанията надморската височина е прекалено голяма и условията са неподходящи за вида, затова няма ручеен рак в НП Рила!!! Това не значи, че в парка няма подходящи местообитания и когато НЕК ЕАД започне да спазва законите, популациите на вида ще се възстановят.

Дейност 3.1. Изготвяне и включване в ПУ и заповедите за обявяване на 40 броя ЗЗ на режими и забрани, които да гарантират в максимална степен ограничаване на загубата на крайречни местообитания 9170, 91D0, 91E0, 91F0, средообразуващи за вида

Много добра мярка, но напълно излишна, защото няма смисъл да се повтарят забрани в законите. Загубата на крайречни местообитания от антропогенна дейност е забранено още в чл.143 от ЗВ, сечта на крайбрежна растителност е забранена и във всички ПУРБ и ще си остане забранена във всеки следващ ПУРБ, и няма нужда да се повтаря на още едно място. Друг е въпросът, че тези забрани се нарушават от самите Басейнови дирекции в безброй становища за допустимост и в безброй разрешителни за ползване на ПВО за "чистене" на речните корита, за което даже сме имали удоволствието да осъдим някои от тях.

Що се отнася до загубата на крайречни местообитания от естествени процеси, тези процеси не може да бъдат забранявани в нито един държавен документ и единствено могат да се предвиждат мерки за възстановяване след като те са се случили.

Прочее, очевиден пропуск в тази точка е, че подходящите режими и забраните не са уточнени от авторите, както и е пропуснат фактът, че същите местообитания неизбежно се губят в задбаражните блата на ВЕЦ-овете, а поне част от тях са приоритетни според Директивата за местообитанията на ЕС..

Дейност 3.2. Изготвяне на план за действие за опазване на крайречни местообитания 9170, 91D0, 91E0, 91F0

Подкрепяме 100%, стига да не е със същото качество.

Дейност 3.3. Намаляване на площта на местата за паша и броя домашни животни (едър рогат добитък, коне, мулета и овце) в разрешителните за паша, издавани от директора на съответните РИОСВ по чл. 50 от Закона за защитените територии

С колко процента? Тук само ще обърнем внимание, че липсва една друга много важна мярка - за прекратяване на заустванията на непречистени отпадъчни води от ферми /особено за крави/, както и за ограничаване на издаването на нови разрешителни за нови животновъдни ферми. Причината е, че в по-високите части у нас тези ферми са почти единствените замърсители, ако не броим минно-добивните предприятия, на които тук сме отделили специален раздел.

Дейност 4.1. Обявяване на нова защитена територия – резерват „Река Белица“

Подкрепяме 100%.

Дейност 5.1. Изготвяне на ръководство за изграждане на проходи за поточен рак

Ние не сме чували някъде по света да има такова отделно ръководство за поточен рак. Донякъде въпросът е разглеждан в относими ръководства за рибните проходи, като винаги става дума за РП с две миграционни пътеки - една за по-големите и подвижни риби и друга - за останалите по-трудно подвижни водни животни и риби. Тоест, отделно ръководство за поточния рак е безсмислено, а проблемът трябва да се реши в общата Наредба за РП.

Решението на тази задача ще е изключително трудно, доколкото първо трябва да се намери отговор на въпроса - колко време се очаква да е допустимо за преминаването на един поточен рак от района под водохващането, до естественото водно течение над горния край на задбаражното блато? Например - ако една рампа за раци с 10% наклон /който е доста голям от гледна точка на рака/ трябва да преодолее само два метра висок бараж, няма ли да се окаже, че за преминаването на дистанцията от 20 метра и после покрай цялата дължина на задбаражното блато

ракът трябва да похарчи една година от живота си, и ще има ли по рампата или в блатото необходимите условия за оцеляване през тази една година?

Тук важно за отбелязване е, че докато за рибите не е фатално изходът на прохода в посока нагоре по течението да е близко до стената на баража, както са изпълнени всички РП у нас когато блатото е късо, то за раците е недопустимо те да излязат непосредствено зад баража в дълбоката вода, която е и замърсена вследствие на еутрофикацията.. Следователно, изходът на рампата за раците трябва да бъде в горния край на блатото - там, където се влива реката - и това усложнява задачата.

В България ни е известен един единствен РП с две миграционни пътеки - на река Пребойница, където има и раци, само че той вече почти се е разпаднал. И докато този проход все още върши работа за пъстървите в реката, то няма наблюдения дали той върши работа и за миграция на раците.

В този смисъл, за обмен на генетичния фонд на раците и само в случай, че обилието на популациите е равностойно от двете страни на миграционната бариера, може да се окаже много по-подходящо да бъдат премествани на ръка и в двете посоки по течението, но това действие крие други рискове, на които ще обърнем внимание по-нататък.

Дейност 5.2. Актуализиране на картите на разпространение на вида при всяко ново постъпване на данни за разпространението му в НСМСБР

Подкрепяме 100%, като обръщаме внимание, че трябва да се даде възможност и на неправителствени организации да предоставят данни. Проблемът сме го коментирали тук в раздел 3.

Дейност 5.3. Изготвяне и поддържане на национална база данни с отворен достъп *Описание: Публично достъпно да бъде актуалното разпространение на вида и данните, получавани от собствен мониторинг на ВЕЦ*

На собствения мониторинг на собствениците на ВЕЦ няма кой да му вярва. Те имат интерес да няма поточен рак в реките им, а ако все пак не могат да отричат наличието на поточен рак, ще плащат за мониторинга и ще поръчват музиката в докладите. Тук е характерно, че според авторите на плана, в река Малък Искър в района на ВЕЦ-овете Черешовица, Малък Искър и Етрополе над град Етрополе било имало подходящи местообитания за вида? По-надолу в изложението се коментирали въпроса подробно, но ако собственият мониторинг ще се изпълнява по същия "експертен" начин, по-добре да не се изпълнява нищо въобще.

Дейност 6.1. Провеждане на мониторинг и оценка на Плана

Нормално е да има такава текуща и крайна оценка на плана. За целта трябва да са поставени и междинни цели, а не само крайни.

Дейност 7.1. Изграждане на проходи на ВЕЦ

По подразбиране приемаме, че отново става дума за проходи за поточния рак, защото за рибите и без това има РП, които и без това не стават за нищо, само с две - три изключения в цялата страна.

Коментирахме по-горе проблемите с осигуряването на миграцията едновременно за рибите и за другите видове водни животни в реката и няма да го повтаряме тук.

В 99% от случаите подобна дейност е напълно безсмислена и обречена, защото по водохващанията на съществуващите нови малки ВЕЦ у нас не са налице възможности и условия за изграждането на рампи за раците.

Като потвърждение нека някой да си представи как на водохващането на ВЕЦ Сироко се прави рампа за раци, като гледа следната снимка:

При това баражът на ВЕЦ Сироко далеч не е най-страховития бараж на ВЕЦ у нас и рибният му проход далеч не е най-глупавия също така. Обръщаме внимание и на факта, че на кои точно Водни Тела и на кои точно 15 ВЕЦ-а се предвижда изграждане на такива проходи за раци изобщо не е уточнено в таблицата към тази дейност.

Дейност 7.2. Премахване на инфраструктура с неизвестна собственост в речните корита Индикатор: Премахнати **100%** от съоръженията с неизвестен собственик

Така формулирана, мярката отново е абсурдна. Не става ясно каква точно инфраструктура или 100% значи всичката? Поне една част от баражите по реките са построени с конкретна цел, която те все още изпълняват - например, противоерозионните прагове, дънни и хидравлични прагове за защита при преминаване на друга инфраструктура - водопроводи, мостове, канали, прагове за намаляване скоростта на течението и на риска от наводнения за населените места и т.н. Тоест, премахване на 100% от съоръженията на килограм няма как да се случи. Премахване е възможно само след техническа експертиза за състоянието и ползата от конкретен бараж /включително рисковете/, след това процедури по действащото законодателство, след това проект за премахването, включително и ПУСО, и след това разрешение от компетентния орган по ЗУТ.

По отношение на собствеността се отбелязва, че неизвестна собственост на баражите няма. Ако даден бараж не е построен от конкретен инвеститор със съответни права на строеж, той е собственост на държавата, доколкото се намира в публичната държавна собственост - принадлежащите земи на реката по смисъла на чл.11 ЗВ, а законът за собствеността казва, че собственикът на земята е и собственик на построеното върху нея. В този смисъл, разрешение от името на държавата за премахването на нейната собственост следва да се издава от Министерски Съвет.

Иначе казано - тая работа никак не е проста и няма да стане като се пуснат багерите из реките за нула време. Едно е сигурно - Ако се премахне 100% от инфраструктурата от изброените в таблицата на стр.56 водни тела, ще настъпи огромна и непредвидима Беля.

Дейност 8.1. Залесяване на крайречни територии с широколистна дървесна растителност, осигуряваща благоприятни местообитания за вида

Подкрепяме 100%.

Дейност 9.1. Изграждане на съоръжение за отглеждане на вида *ex-situ* в полустествени условия

Дейност 9.2. Отглеждане на вида *ex-situ* в полустествени условия

Дейност 9.3. Повторно въвеждане на отгледани във външна за речния участък среда на популации, за които е характерна ниска численост

Индикатор: Извършени са кампании по **рестокинг** в най-малко 11 броя ВТ

Тези три мерки са ОК, но тук обръщаме внимание, че в мярка 9.3 авторите поставят акцент върху смисъла на думата "рестокинг" - именно **повторно въвеждане на вида**.

Тоест, в Плана става дума за дейности по чл.2, ал.2, точка 4 от **НАРЕДБА № 5 ОТ 1 АВГУСТ 2003 Г. ЗА УСЛОВИЯТА И РЕДА ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ПЛАНОВЕ ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА РАСТИТЕЛНИ И ЖИВОТИНСКИ ВИДОВЕ**.

Това може да става само при стриктно спазване на разпоредбите на чл.11 във връзка с чл.12 от горесцитираната Наредба №5. В представения на сайта на МОСВ проект няма никакви доказателства, че са проведени както трябва обществените обсъждания по реда на Наредбата. Напротив, кметовете на няколко общини, където има поточни раци по реките, на които се обадохме да ги питаме дали са окачвани обявления на видни места в общината и дали са провеждани обществени обсъждания при тях, ни казаха, че въобще не са и чували за такъв план за действие.

В този смисъл следва да се отбележи, че ако обществените обсъждания не са проведени при пълно спазване на Наредба №5, това опорочава цялата процедура по изготвянето и утвърждаването на плана за действие.

Мярка 10. Ограничаване улова на поточен рак и дейностите към нея са хубави, но недостатъчни и неизпълними. 12 проверки на ИАРА годишно не вършат никаква работа, а и да хванеш някого, че лови раци по реката, което е забранено по ЗРА, е невъзможно, освен ако органите на ИАРА не спят по реките. Като цяло, контролът срещу браконьерите по реките у нас е тежко сбъркан и няма никога да се промени нещо в положителната посока, докато органите на ИАГ и ДГС не се включат, но това е отделна и много дълга тема.

Набързо ще изброим само, без да ги коментираме подробно, че са включени още мерки за проверки на проходимостта на съществуващи РП /безсмислена, защото 99% от РП е нас не стават за нищо и няма какво да ги проверяваме/, мерките за премахване на прегради, които мерки и без това си ги има в ПУРБ-овете и в Наредбата за ползване на повърхностните води, система от автоматични ХМС в националните и природни паркове - в която някои от природните паркове са пропуснати неизвестно защо, и ще преминем само към една друга важна по отношение на ВЕЦ-овете мярка:

Дейност 12.6. Изграждане на система от автоматични станции за отчитане на водните количества, преминаващи през съоръженията на ВЕЦ

Много добра идея, неосъществима на практика. Няма отговор на въпроса - кой ще я финансира и изгради тази система? Донякъде има отговор за самите станции - от собствениците на ВЕЦ, но не и на цяостната система. Това не може да стане за сметка на данъкоплатеца в полза на собствениците на ВЕЦ-овете, защото и без това прекалено много ни струват тия ВЕЦ-ове. А ако собствениците ще трябва да изградят системата, те ще обжалват и ще спечелят делата в съда с основаниято, че нямат такива неща като условия в разрешителните за водовземане/ползване. От друга страна - ако данъкоплатецът ще плати и Това, то ще бъде брутално нарушение на принципа Замърсителят Плаща! Не на последно място, на авторите явно не им е известно какво представлява една автоматична хидрометрична станция за измерване на воден отток, с нейния стабилизирани профил в реката, който сам по себе си е препятствие за миграцията, и с автоматиката, за която трябва ток, какъвто често не е наличен при водохващането.

Освен това, всички ХМС във високопланински райони през зимата няма да работят въобще, защото тогава всичко замръзва и водата едва тече под ледовете.

Нещо повече, всяка хидрометрична станция може да се манипулира елементарно от собственика на ВЕЦ-а, но няма тук да разкриваме как става това, не че те не си го знаят.

От таблицата към тази мярка, както и от данните на стр.39 разбираме, че само на 32 от всичките над 250 ВЕЦ-а у нас попадат в обхвата на разпространението на поточния рак, което е брутална, Гигантска Лъжа! Ще дадем само един пример - водохващане №5 на деривационен канал Яденица за каскадата Белмекен Сестримо на Юндолската река го няма в списъка. Имаме свидетели от БДИБР, които ги водихме на Юндолска, и те видяха с очите си навалицата от поточни раци в реката над водохващането и сухото като барут речно корито под водохващането. Прочее, в плана за действие не става дума никъде за нито едно водохващане на деривационните канали на НЕК, които са над 500 на брой в страната, което не е никаква изненада, тъй като у нас законите не важат за НЕК ЕАД.

А още по невероятното е пък кои точно ВЕЦ-ове са включени в таблицата към тази дейност. Сред тях сияят ВЕЦ-овете по Малък Искър над Етрополе - "Етрополе", "Малък Искър" и "Черешовица". И на тях щели да се правят ХМС, което е пълен абсурд, тъй като в тази река над Етрополе не само че няма живот заради дългогодишното изхвърляне на замърсени дренажни и повърхностни води от мина Елаците, ами и мухи не летят над реката! Какви там поточни раци, какви пет лева, та и ХМС да им правим, моля? Ето Ви снимки да видите белия цвят по камъните под водохващанията на

ВЕЦ Етрополе:

ВЕЦ Малък Искър:

Седиментите в река Малък Искър под Елаците, до Етрополе съдържат цялата Менделеева таблица и там никакъв живот отдавна не е възможен и не го е имало от поне 50 години, камо ли на поточен рак! Заради отровните отложения в седиментите, животът в този участък на реката ще е невъзможен завинаги!

Интересно е също така къде точно според авторите на плана се намира водохващането на ВЕЦ Благоевградска Бистрица 8, на ВЕЦ Петрохан и т.н. и т.н..

Като цяло, проблемите с разпространението на вида Поточен рак в плана за действие ще коментираме в раздел 3, но таблицата към дейност 12.6 на стр.66 от плана Е много повече от Несериозна!

Е, има и още един съществен проблем, разбира се - като ще построим системата от автоматични ХМС, кой ще я следи и поддържа, кой ще я администрира и кой ще плаща масрафа, или просто ще си я имаме? Само МОСВ, РИОСВ,

Парковете и Басейновите дирекции щели да имат достъп? А нощно време кой ще следи недобросъвестните според самите автори на плана собственици или кой ще следи в почивните дни?

На последно място в тази точка, която е свързана с въздействията на ВЕЦ върху вида Поточен рак, отбелязваме още една несериозна дейност:

Дейност 14.1. Провеждане на сезонен мониторинг на популационните параметри на вида в речните участъци с рестокинг Ефект: Определена/Оценена ефективност и ефикасност на рестокинга и компенсирането на числеността на популации в речни участъци с ВЕЦ, в които не е възможно изграждане на проходи за поточен рак
...компенсиране на числеността на популациите под и над съоръжението, общо 12 бр.

Възразяваме най-категорично срещу тази дейност! Повторно въвеждане на даден вид където и да било в природата Е безсмислено, ако преди това не е премахната причината за изчезването на вида. Ще се хвърлят усилия, ще се възстановяват уж популации по голите камъни под водохващането без естествения фин дънен субстрат, ще се харчат пари, докато недобросъвестният и според самите автори на плана собственик на ВЕЦ-а не пресуши реката отново, веднага след сезонния мониторинг? Няма по-безсмислена дейност на света от тази! И какво значи *компенсиране под и над водохващането* в случая - че ще се взимат раци от там, където ги има, и ще се носят там, където ги няма? По-добре да се носят направо в тенджерите, ако ни питате нас!

Ще спрем дотук подробното представяне на коментари към мерките и дейностите към тях, защото анализът им е достатъчен за да се обнови необходимостта от пълна забрана за строителство на нови ВЕЦ-ове във всички водни тела с налични местообитания на вида поточен рак, тъй като такава изрична забрана не фигурира никъде в плана за действие.

Напротив, основното внушение е, че след като обучи персонала на ВЕЦ-овете да пази рака /дейност 18.2/, след като ще правим мониторинг под и над водохващането, след като ще правим повторно въвеждане, проходи за миграцията, хидрометрични станции, поддържани от недоросъвестните собственици на ВЕЦ и т.н. и т.н., тогава строителството на нови ВЕЦ-ове в районите с местообитания на вида няма да представлява заплаха за него!

А както доказахме с анализа на всяка от важните по отношение на ВЕЦ-овете мерки, те няма да вършат абсолютно никаква работа в посока постигане и запазване на БПС на вида!

1.5. На последно място към тази точка отново обръщаме внимание на основен ключов проблем, обективизиран в Раздел IX от плана:

IX. Времева рамка и бюджет за природозащитните дейности

БЮДЖЕТ – ОТГОВОРНИК ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ И ФИНАНСИРАЩ ИНСТРУМЕНТ

Според този раздел, по темата с проблемите, които ни създадоха ВЕЦ-овете върху разпространението и БПС на вида Поточен рак, Няма Нито Едно Задължение за техните собственици да финансират каквото и да било, освен за изграждането на проходи, каквито те ще кажат, че имат, за изграждането на автоматичните ХМС и рестокинга в увредените от тях участъци! Уловката тук е, че можело дори и тези дейности собствениците да ги финансират с национално и

европейско финансиране, а не само със собствено! Сякаш държавата или Европата им е виновна за нанесените от тях самите щети!

И не стига, че ни откаднаха реките, че и ги пресушиха и избиха де що живот имаше в тях, не стига, че им плащаме тока по преференциални цени и им плащаме присъединяването към мрежата, ами сега ще плащаме и за описаните дотук дейности, повечето от които напълно безсмислени? А спрете се малко!

Всяка дейност, свързана с преодоляване на последиците от ВЕЦ, се финансира Само със Собствено Финансиране според принципа Замърсителят плаща, а не от държавата или Европата, иначе такава жалба ще напишем до съответните институции, че ще видите Вие външно финансиране, ама друг път!

Прочее, в таблицата става дума и че НЕК щели да финансират нещо, само дето не е ясно какво, понеже за тях действия не са предвидени, а и да се предвидят, от НЕК само ще се изсмеят.

1.6. ИСКАНЕ по темата с ВЕЦ-овете:

Въз основа на гореизложеното, настояваме този план в никакъв случай да не се приема! Необходима е изцяло нова система от мерки и дейности, съобразена с бележките ни дотук по отношение на съществуващите ВЕЦ-ове, включително и за деривационните канали и ВЕЦ-овете на НЕК ЕАД, изцяло нова система за финансиране при спазване на принципа Замърсителят Плаща за тези дейности, които са породени от убийственото въздействие на самите ВЕЦ-ове.и с цел спазване на припнципа на Предпазливостта отДФЕС:

Пълна Забрана за разрешаването и строителството на нови ВЕЦ-ове в районите с налични местообитания на вида поточен рак!

2. Втори Ключов Проблем -

В процесния план за действие липсват каквито и да било мерки за намаляване на негативното въздействие от минно-добивната индустрия и забрани за реализиране на нови минно добивни дейности за добив на метални полезни изкопаеми в защитените зони по директивата за местообитанията в района на водните тела, където са налични местообитания на вида.

Ето какво е казано в резюмето по темата замърсяване - за мините нито дума:

- *замърсяване с биогени от населени места без градски пречиствателни станции за отпадни води, недопречистени води, използване на торове в земеделието, свободната паша на животни, която води до влошаване на екологичното състояние на водните тела в обхвата на територията, в която се осъществява;*

От друга страна, според авторите на плана и напълно вярно, за вида е характерно следното:

Видът е подчертано оксифионтен и олигосапробен (Moog 1995) и не понася ниско кислородно съдържание, замърсяване и много високи температури на водата

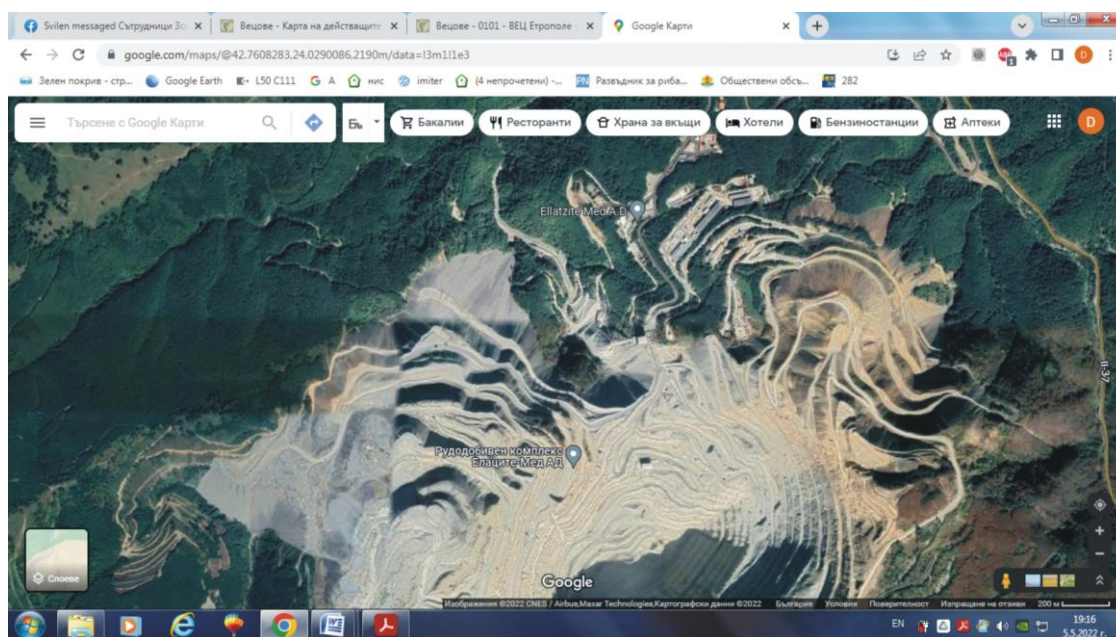
За замърсяването ще намаляваме ***площта на местата за паша и броя домашни животни (едър рогат добитък, коне, мулета и овце)...***

... и нито дума за минното дело? Напротив, според авторите в река Малък Искър под мина Елаците даже ври от живот? Еми да вземат да се свържат с Басейнова Плевен и с РИОСВ София и да ги питат колко пъти те хванаха Елаците, че изхвърлят отрови в Малък Искър и какви санкции им наложиха? Ами Медетска, ами Луда Яна по колко пъти, ами Върбица, Юговска и т.н. и т.н., и нито дума по този въпрос? Ами река Тополница, на която хвостохранилището Бенковски 2 нарочно беше източено, за да обогати окончателно язовир Тополница, който се използва за напояване?

Ще обърнем внимание на авторите и на съучастниците от МОСВ също така, че в действащите заповеди за обявяване на защитените зони по Директивата за местообитанията е налице Забрана за добив на подземни богатства - строителни материали, **НО не и на метални полезни изкопаеми**? При положение че за металите камъдраците пак се взривяват и натрошават, **НО** вместо да се изнесат нанякъде като строителните материали, се смилат, смесват с разни химикали и се извлича металът, а отпадъкът се насипва на разни насипища, които се виждат и от Луната, и след всеки порой оттам изтичат в реките всички отрови и тежки метали от Менделеевата таблица?

Тоест, незабраненият в заповедите за обявяване на ЗЗ добив на метални полезни изкопаеми е хиляда пъти по-вреден от добива на строителни материали, който е забранен в заповедите за обявяване на защитените зони? Има ли и два грама смисъл в това?

За да се убедите за какво точно става въпрос, ето Ви една снимка от насипищата и дупката на Елаците:

... и ето Ви една снимка от река Крумовица под най-модерната според част от авторите на плана за действие мина **АДА тепе** над Крумовград. Вижте какво е изтекло под мината и после си обяснете как в тая тиня с доказано в независима лаборатория повишено съдържание на тежки метали биха могли да живеят раци:

По повод показаната на снимката тиня много добре знаем, че веднага ще се потърси оправданието, че тази тиня е домъкната от самата река, но над по-горния Зумпф на мината не се наблюдаваше нито една капка тиня в коритото на реката. И Басейнова Пловдив хвана мината, че изпуска непречистени води в река Крумовица без разрешително за това, и никакви глоби не им наложи! И не казваме, че в Крумовица има поточен рак, а просто показваме какво е направила най-модерната мина за злато у нас!

Снимки от коритото на Малък Искър с неестествено белите камъни показахме по-напред в изложението. Там реката тече постоянно с консистенция и вид на мръсна сиво-бяла боза и никакъв живот няма в реката, камо ли пък поточен рак.

Следователно, в плана е налице още един ключов пропуск, този път по отношение на заплахите и причините за изчезването на вида Поточен рак - вредното въздействие от минното дело. Без да се отчете този фактор, смисълът от такъв план е равен на Кръгла, Задраскана Нула. Високо в планините може и да няма други антропогенни фактори, но мини за метали има и много им се иска на някои хора да има още, имайки предвид картата на раздадените площи за търсене и и проучване в поне 6% от територията на страната, 90% от които попадат в 33 по директивата за местообитанията. И ще ограничаваме пашата на добитък, а мините - не!

2.1. ИСКАНЕ по темата с добива на полезни изкопаеми:

Въз основа на гореизложеното, настояваме този план в никакъв случай да не се приема! Необходимо е да се разработи система от мерки и дейности, съобразена с убийственото въздействие на обектите на минната индустрия и с цел спазване на принципа на Предпазливостта от ДФЕС:

Пълна Забрана за разрешаването на добива, а оттам и на търсенето и проучването на метални полезни изкопаеми в районите с налични местообитания на вида поточен рак, защото въздействията от добива на

метални полезни изкопаеми са много по-брутални и от ВЕЦ-овете дори, при това са напълно необратими! Веднъж утаени отровите в седиментите, те никога няма да допуснат какъвто и да било живот занаяпред, а търсенето е безсмислено, след като добивът е недопустим!

3. По отношение на данните за разпространението на вида в раздел III на стр. 20- 21.

Данните са напълно непълни. Посочихме по-напред примери с Юндолската река, където научните среди са регистрирали само едно място в самата Яденица над вливането на Юндолска, а под Юндолска есенно време в Яденица излизат толкова много раци, че трябва да се внимава къде стъпваш в реката, за да не ги мачкаш.

Също така например, липсват общините Своге и Годеч, където ние сме намирали Поточен рак. Ето Ви един интересен пример от река Пребойница:

Фактът, че видът не е регистриран при теренни проучвания на научни среди, не означава, че те са открили всичките местообитания и находища у нас. Подобни на вид поточни раци като в Пребойница и останки от тях /изядени от видра/ сме намирали и в първия десен приток на Нишава над Годеч, който е карстов и захранва с вода пресъхналата при маловодие Нишава между Гинци и Годеч, което пък се дължи основно на отнетите количества вода от деривационен канал Сребърна-Гински на НЕК за каскадата Петрохан на Енергопро.

Оранжевата окраска не е описана от авторите и те нямат вина за това. Наистина, оранжевият цвят е много рядък, но е регистриран и на други места из Европа. Ето един линк, за да се убедите:

http://european-crayfish.org/?Photo_galleries:European_crayfish_species

Ние сме го виждали у нас само в Пребойница и в притока на Нишава, за който споменахме по-горе.

Затова тук предлагаме на вниманието на авторите наши данни за реки с ефективно заети местообитания с надеждата да ги включат в плана:

- Пребойница
- Абланица над Велинград
- първи десен приток на Нишава над Годеч
- Яденица под вливането на Юндолска и самата Юндолска - БДИБР могат да потвърдят, че там ври от поточен рак.
- река Бяла река преди Калоферския манастир
- река Арда над границите на село Смилян
- река Дълбочица в 33 Голак
- река Егуля(Ведена)

Според нас е много важно да се попълнят данните за разпространението на вида в национален мащаб. За целта приносът на природозащитните НПО може да бъде много полезен и трябва да се даде възможност за докладване и на тях. Няма проблем да снимат вида, да покажат снимките на когото трябва, да дадат координатите на регистрацията и след това да се направи проверка. Така ще се обновява базата данни за разпространението на вида, дори и без научните среди да излизат извън кабинетите си.

И също така е още по-важно дейностите и забраните в плана за действие да се отнасят за всички райони с налични местообитания на вида поточен рак, а не само за защитените територии и зони, защото видът е еднакво ценен навсякъде, а извън зоните за защита по чл.119а, ал.1, т.5 от ЗВ той е подложен на много по-големи заплахи!

4. Не на последно място, съществен Пропуск на плана за действие според нас е, че в него не са описани никакви изисквания за съдържанието на замърсители и тежки метали в дънните седименти. Описано е на стр.24, че водата трябва да е много чиста и по показатели трябва да отговаря на *отлично екологично състояние*, но това не значи, че химичното съдържание на седиментите не е от значение. Причината е, че те са най-добрият показател за минали замърсявания и дори понастоящем водата да е супер чиста, раци няма да се развият в замърсен и отровен дънен субстрат, както е под всички мини у нас. На национално и европейско ниво не са налице изисквания за СКОС за седименти, и въпреки че Холандия и Румъния имат такива СКОС, според нас специално за поточния рак изискванията за чистота на седиментите трябва да са значително по-високи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основният извод, който се налага, е, че според авторите на Плана за действие, при прилагането на включените в него мерки и действия за ВЕЦ-овете Поточният рак ще се чувства доста добре, ако му се построи нов ВЕЦ и операторите се грижат за него, или пък ако някоя нова мина задръсти речното корито с отровна тиня, защото поддържането на състоянието на водите като важен фактор за опазването на вида Поточен рак ще е осигурено с цитираните мижави мерки в плана за действие за ВЕЦ-овете, а пък мините няма да имат никакво въздействие.

И всеки отказ на РИОСВ или Басейнова, или пък наши жалби срещу нови ВЕЦ-ове, базирани на чл.118ж, ал.1, т.4 във връзка с чл.119, ал.1, т.5 от Закона за водите, ще бъдат отхвърляни в съда без проблем. Който не вярва, може да прочете най-внимателно следното решение на АС Благоевград за един ВЕЦ на Ощавска по дело №320 от 2020г.:

<http://213.91.166.147/courts/adc/blagoevgrad/wa.nsf/ActionView/7FE4C7EADA87817AC22586100028849D>

Нещо повече, всяка мярка с определено действие за недопускане на нови ВЕЦ-ове, приета при изготвянето на новите ПУРБ, също ще бъде отхвърляна в съда с основаниято, че при прилагането на описаните мерки и дейности в плана за действие за поточния рак, няма да има проблем с постигането или поддържането на БПС на вида.

По този начин се прави несръчен опит за заобикаляне на законодателството и забраните в него срещу разрешаване на водоземане с цел производство на електроенергия в зоните за защита на водите по чл.119а, ал.1, точка 5., а минното дело като основна заплаха е игнорирано напълно в плана.

Прочее, и в ЗБР, и в Натура 2000 формулярите се използва Ручеен, а не Поточен рак и би било хубаво терминологията да се уеднакви, но това е дребен, маловажен проблем на фона на всичко останало.

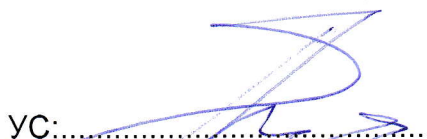
Накрая се налага да напомним на авторите и на МОСВ, че Ручейният рак *Austropotamobius torrentium* е приоритетен вид според Приложение №2 на ЗБР и за него е приложима разпоредбата на чл.33, ал.2 от ЗБР, която чрез представения План за Действие не е спазена по отношение на унищожителното въздействие на ВЕЦ-овете и на минното дело върху местообитанията и популациите на вида.

Ето защо:

Настояваме планът да не се приема и утвърждава в сегашния му вид!

Дата 09.05.2022г.

Член на УС:.....

/инж. Димитър Куманов /
